

07 Ağustos 2011

KIBRIS GAZETESİ

İSMET PAŞA VE LOZAN

Prof.Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

İsmet Paşa ve Lozan

Prof. Dr. Turgut TURHAN (DAÜ Hukuk Fakültesi)
Tarihle yakından ilgili olanlar bilirler: Bazı siyasi yaklaşım grupları, tezlerini güçlendirmek ve gözden düşürmek istedikleri tarihi olayları, olguları ve kişilikleri toplumun gözünde yıpratmak için “resmi- resmi olmayan tarih” ayırımından yararlanırlar. Amaç, bilinen ve tarihe birer gerçeklik olarak geçen olay ve olguların devlet tarafından “mevcut durumu (status quo)” korumak için getirilen “yalanlar ve uydurmalar” olduğunu halka anlatarak halkta, deyim yerindeyse “..vay be!!!...bize öyle anlattılar,öyle öğrettiler...ama öyle değilmiş!!” sanısının uyandırılmasıdır.”

Pazar 7 Ağustos 2011

İşte İsmet Paşa da (İnönü), son yıllarda, “resmi-resmi olmayan tarih” ayırımından hareketle halkın gözünden düşürülmeye çalışılan tarihi kişiliklerden birisidir. Paşa'nın, Türkiye tarihinde sahip olduğu saygın yer, aslında hilafetin kaldırılmasını bir türlü hazmedemeyen ve çağdaş hilafeti cemaatler vasıtasıyla geri getirmek isteyen siyasi yaklaşım yandaşları tarafından, “size anlatılan resmi tarih idi...Oysa Paşa size anlatıldığı gibi değildi...Örneğin resmi tarih Lozan'ın bir zafer olduğunu size söylüyor...Ama Lozan bir zafer değil, bir hezimet” demek suretiyle Türk halkının hafızasından silinmeye çalışılmaktadır. Gerçekten öyle miydi acaba? Lozan bir zafer değil de bir hezimet miydi? Asıl zafer ve müttefikler karşısındaki onurlu duruş “Türkiye'nin idaresini İngilizlere bırakmak” isteyen Vahdettin'in teklifinde mi, yoksa “Wilson prensiplerini uygulayın ve bize adil davranın” diye müttefiklere yalvaran Damat Ferit'in yalvarışında mıydı? Neler olmuştu Lozan'da? Kısaca bir hatırlayalım:

1. Öncelikle, bu yaklaşım sahipleri tarafından “hiç bir zaferi olmayan Paşa” olarak alaya alınmaya çalışan İsmet Paşa, konferansın havasının, Kurtuluş Savaşı öncesinden hiç de farklı olmadığını hemen anlamış ve Türkiye'nin, konferansa katılan müttefikler karşısında onlarla eşit statüde, bağımsız ve egemen bir devlet olduğunu göstermek için, Avrupalının Osmanlıdan hiç de görmediği bir tarzda müdahalelerde bulunarak bu gerçeği onlara kabul ettirmişti. Lozan zabıtlarında Paşa'nın bu müdahalelerini görmek mümkündür. Örneğin konferans İsviçre Cumhurbaşkanı'nın konuşmasıyla açılacak ve başka hiç kimse konuşmadan toplantılara geçilecekti. Ama Paşa'ya müttefikler adına Lord Curzon'un konuşacağı haberi geldi ve Paşa, “Müttefiklerden biri konuşursa bir taraf olarak ben de konuşurum!” dedi. Önlemek için “Curzon sadece teşekkür edecek” denildi, “Ben de sadece teşekkür edeceğim!” dedi ve konuştu da... Konferans dili konusunda müttefikler “dil İngilizce ve Fransızca olacaktır” deyince itiraz etti ve Türkçe'yi de konferans dili olarak kabul ettirdi. Kurulan komisyonların başkanlıkları hep İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar arasında paylaşılıyordu. Paşa derhal buna da itiraz ederek Türk heyeti mensuplarının da komisyon başkanı olmasını sağladı. Belki bunlar okuyucuya bir anlam ifade etmez ama resmi tarih karşıtlarının bilerek dile getirmediği bu gerçekler önce Türkiye'nin konferansa müttefiklerle eşit koşullarda

katılmasını sağladı, sonra da Paşa'nın dikkate alınmasına. Başta Curzon olmak üzere, müttefikler, artık karşılarında savaşta yenilmiş Osmanlı'dan gelen bir paşa olmadığını, İsmet Paşa'nın Sevre'den değil, Mudanya'dan geldiğini ve eskiden Osmanlı paşalarına yaptıkları gibi, İsmet Paşa'ya da antlaşma koşullarını dikte ettiremeyeceklerini anladılar. Nitekim bu gerçeği, Lord Curzon, konferanstan sonra açıkça itiraf da etmiştir.

2. Lozan'a gidilmeden önce Ankara'da yapılan çalışmalarda, konferansın İngilizlerle Türkler arasında geçeceğini öngören Türk heyeti, mümkün olduğunca diğer müttefikleri Türkiye'nin yanına çekerek onlarla bire bir görüşmelerle sorunları halletme stratejisi üretmişlerdi. Ama Lord Curzon bunu fark edip de İsmet Paşa'ya, "Sen askeri manevralara alışkınsın ama, bu sefer düşündüklerini uygulamana müsaade etmeyeceğim" demek suretiyle diğer müttefikler üzerinde baskı kurunca Paşa bu stratejiden vazgeçti. Onun yerine, küçük müttefiklerle İngiltere için hayati önem taşıyan konular belirlendi ve bu yolla küçük müttefiklerin İngiltere'den ayrılması sağlanmaya çalışıldı. Ama Lord Curzon, küçük müttefikler üzerinde baskı kurup onları kendi tarafına çekmeden hiç bir konunun masaya getirilmemesini başardığından konferansı kilitledi. Bu nedenle sekiz ay boyunca Lozan'da, Musul meselesi, adalar, kapitülasyonlar, boğazlar, savaş tazminatları ve azınlıklar konularında Curzon-İnönü satranç oynandı. Paşa'nın her konuyu dikkatle ve sabırla ele alıp didik didik etmesi zamanla Curzon'u sıktı ve canından bezdirdi. Çetin ceviz İsmet Paşa'yı alt edemeyen Curzon, "Her dediğimizi reddediyorsunuz. Siz ne reddediyorsanız hepsini cebimiz atıyoruz. Memleketiniz haraptır, imar etmeyecek misiniz? Bunun için para lazım olacak. Yarın karşımıza gelip de diz çöküp para istediğiniz zaman bugün reddettiklerinizi birer birer cebimden çıkarıp size göstereceğim" diyebilecek kadar zavallı hale gelebilmiştir. Paşa'nın cevabı ise gayet açık olmuştur: "Eğer önünüze gelirim yaparsınız!"....

3. "Bizi perişan ettin" diyen Lord Curzon önderliğindeki müttefikler, şubat ayı başında hazırlamış oldukları antlaşma taslağını Türk heyetine verdiler. Ancak, taslağı inceleyen İsmet Paşa ve ekibi, taslağın, Türkiye'nin görüş, istek ve önerilerine hiç yer vermediğini ve taslağın, aslında Sevre'in değiştirilmiş ve hafifletilmiş şekli olduğu gerekçesiyle taslağı imzalamadılar. Ekonomik şantajı sökmeyen ve artık çılgına dönen Lord Curzon, "Türklerin imzalayabilecekleri en iyi antlaşma budur. İmzalamazlarsa kendileri bilir ve Asya'nın derinliklerinde kaybolurlar" diyerek Paşa'yı, konferansı terk etmekle tehdit etti. Ancak, askerlikten gelen bir önsezi ile Curzon'un blöf yaptığını, Türk tarafının direncini ölçmeye çalıştığını ve bugün gitse bile yakın zamanda geleceğini anlayan Paşa kendi ifadesiyle "uğurlar olsun!" dedi ve ekledi: "Memleketime döner dönmez sulh niyetinde olmadığını, konferansı kilitlediğini ve harbin tekrar başlayacağını tüm dünyaya duyuracağım. Ya sen İngiliz halkına ne diyeceksin?" Paşa Lord Curzon'u en zayıf tarafından yakalamıştı. Zira I. Dünya Savaşında perişan olan İngiliz halkı ve hükümeti, aslında aynen Türkler gibi, savaşın tekrar başlamasını istemiyordu. Nitekim İsmet Paşa'nın önsezisi doğru çıktı ve Paşa trenle İstanbul'a doğru yol alırken, soğuk nedeniyle konaklamak durumunda kaldığı Bükreş'te İngiliz elçisi kendisine Lord Curzon'dan gelen mesajı ilettili. Curzon mesajında barış yapmak niyetinde olduğunu söylüyor ve konferansın barışla sonuçlanacağından emin olduğunu dile getiriyordu.

4. İsmet Paşa Ankara'ya döndükten sonra Mecliste kendisini eleştirenlere gelinen noktayı anlattı ve hiç vakit kaybetmeden ekibiyle birlikte tekrar konferans üzerinde çalışmaya başladı. Bu çalışmalar sırasında, kendisi Lozan'dan ayrılırken Lozan'a gelen ABD'nin yeni temsilcisi Amiral Bristol'ün tavsiyesine uydu. Konferansı bir bütün olarak düşünüp üzerine mutabık kalınan konularla mutabık kalınmayan konuları ayırdı ve mutabık kalınmayan konular için teklifler üretti. Türkiye bu çalışmasını bir nota ile 8 Mart'ta İngiltere, Fransa ve İtalya'ya bir nota ile bildirmiştir. Müttefiklerle sağlanan mutabakat üzerine konferansın ikinci evresi 28 Nisan'da yine Lozan'da başlamış ve 88 yıl önce bugün, yani 24 Temmuz 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Resmi tarihin yazdığı bu açıklamalar da göstermektedir ki, Lozan'ın mimarı İsmet Paşa olup, öncüsü de Mudanya Mütarekesidir. Resmi tarihi çarpıtarak Damat Ferit'in müttefiklere yazdığı "yalvarış ve yakarış" içeren bazı belgelerde Lozan'ın tohumlarını aramak beyhudedir. İsmet Paşa'nın müttefikler karşısındaki dik duruşunu, herhalde en açık bir biçimde, eski bir Osmanlı veziri olan Rıfat Paşa dile getirmiştir. Paşa Lozan'da bir vesileyle Rıfat Bey'le görüşmüş ve imparatorluğun son döneminde hariciye nazırlığı da yapmış olan bu zata görüşmelerde izlediği yolu ve görüşmeciliğini değerlendirmesini istemişti. Değerli bir devlet adamı olarak bildiği Rıfat Paşa'nın tavsiyelerine önem veriyordu. Rıfat Paşa, sanki dönemin Osmanlı hariciyesinin Avrupalılar karşısındaki ezikliğinin altını çizmek istercesine, "Bizim size, müzakere idaresi ve konuşma tarzı için yapacak hiç bir tavsiyemiz yoktur, olamaz da... Bizden hiç kimse, sizin konuştuğunuz gibi, müzakerelerde ortaya attığınız ve eşit bir tarzda münakaşa ettiğiniz gibi müzakere etmeye alışmamıştır. Bu usulleri hiç bilmeyiz". Osmanlı hariciyesinin son dönemde içine düştüğü acıklı durumu bundan daha güzel ifade eden cümleler olabilir mi?

Atatürk'ün de "...benzeri görülmemiş bir siyasal utku anıtı" olarak nitelendirdiği Lozan'ın bir zafer mi, yoksa bir hezimet mi olduğu sorusu üzerinde durmaya gerek bile yoktur. Avusturyalı bir diplomat olan Norbert von Bischoff'un, İngiliz tarihçi Toynbee'nin ve İtalyan tarihçi Fabio Grassi'nin Lozan hakkında söylediklerini okumak

bile bu soruyu tartişmanın ne kadar anlamsız olduğunu ortaya koymak için yeterlidir. Toynbee Lozan'ın nasıl bir zafer olduğunu şöyle dile getirmektedir: "Lozan'da dünya tarihinde olmayan bir olayla karşılaşılmıştır. Yenilmiş, parçalanmış bir ulus bu harabe içinden ayağa kalkmış ve dünyanın en büyük ulusları ile tam eşit koşullar içinde karşı karşıya gelerek ve savaş galiplerini dize getirerek her istediğini kabul ettirmiştir". Grassi ise daha mütevazi bir tanımlama yapmakta ve Lozan'ı, "Türkiye'nin bağımsız bir devlet olarak hayata tutunabilmesi için gerekli olan minimum koşulları koparttığı bir antlaşma" olarak tanımlamaktadır. Nihayet Bischoff'a göre de Lozan, "Türk silahlarının kazandığı zaferin, uluslararası hukukun kütüğüne geçirilmesi" olarak tanımlar. Sizce bütün bu ifadeler bir hezimet mi anlatıyor?